

והכי דרשינן: **אותו**, שעיר החטאת של נשיא שבא לכפר על חטאו של הנשיא, שוחטים **בצפון** בדווקא, **ואין שעיר נחשון**,⁽³⁾ שהובא לחנוכת המזבח ולא הובא לכפר על חטא, טעון שחיטה **בצפון**.

והא דבעינן למעטו משחיטת צפון, על אף שהוא קדשי שעה ואינו בא לכפרה, כי **סלקא דעתך אמינא** שהרי הוא כחטאת רגילה, **הואיל ואיתרבי** שעיר נחשון לענין **סמיכה** כדין חטאת רגילה, אימא **ליתרבי נמי לענין צפון**, **קא משמע לן** מיעוטא ד"אותו" ששעיר נחשון אינו טעון צפון.⁽⁴⁾

ומבארין: **וסמיכה גופה** בחטאת נחשון, **מנלן?**

דתניא: כתיב בשעיר הנשיא, הבא על חטא, **"וסמך ידו על ראש השעיר"**, והאי ה"שעיר" יתירה הוא, דהא מצי למיכתב "וסמך ידו על ראשו", ובא לרבות **שעיר נחשון לסמיכה**, אף על פי שלא בא לכפר, **דברי רבי יהודה**.

רבי שמעון אומר: לרבות **שעירי עבודת** א-11 **כוכבים** של ציבור, שטעו על פי הוראת בית דין, **לסמיכה**.

מתקיף לה רבינא: תינח לרבי יהודה, דמרבי לשעיר נחשון לסמיכה, איצטריך מיעוטא ד"אותו" למיעוטי מצפון. אבל לרבי **שמעון** דלא מיחייב שעיר בסמיכה, ולא איצטריך למעוטי שעיר נחשון מסמיכה, **מאי איכא למימר?** מה בא "אותו" למעט?

"במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת" [שהוא הפסוק המלמד על כלל החטאות] כתיב לאחר מכן, בפרשת צו. ואם כן, שפרט וכלל הוא — **נעשה כלל מוסיף על הפרט**. שהרי לפי הכללים שהתורה נדרשת בהם, הלימוד של פרט וכלל בא לומר כי **איתרבי להו כל מילי!**

אלא מוכח, שפרט וכלל או כלל ופרט המרוחקין זה מזה לא דרשינן להו, וכדתרצינן לעיל.

והא דדייק רב אדא בר אהבה מההוא אמינא של התנא בבביתא לומר שרק חטאת הנשיא תהיה טעונה צפון, לא תיקש:

אלא, תנא מיעוטא ד"ושחט אותו" דכתיב בשעיר הנשיא **קא קשיא ליה, והכי קאמר**:

או אינו בא ללמד מיעוטא ד"אותו" **אלא שזה**, שעיר הנשיא, **טעון צפון, ואין** שעיר חטאת אחר **טעון צפון**, משום **דכתב וחמנא "אותו"**? תלמוד לומר פסוק שלישי "ושחט את החטאת במקום העולה"!

והוינן בה: **והשתא, דנפקא ליה מהפסוק השלישי, מ"ושחט את החטאת** במקום העולה" דכל החטאות טעונות צפון, אם כן **"אותו"** דכתיב בשעיר הנשיא, דהוא מיעוטא, **למעוטי מאי?**

ומשנינן: למעוטי **נחשון, שח"ט, עו"פ, בפס"ח סימן!**

3. ונקט "נחשון" משום שהוא היה הנשיא

4. עיין תוס' ד"ה הואיל.

הראשון שהביא את קרבנותיו לחנוכת המזבח,

לעמוד בצפון הרי לא מ"אותו" האמור בשעיר חטאת של הנשיא נפקא, אלא מדרכי אחייה נפקא, דיליף לה ממיעוטא אחרינא "דאותו", האמור בקרבן עולה!

דתניא רבי אחייה אומר: נאמר בשחיטת קרבן עולה "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה".

"אותו" — מה תלמוד לומר? מה הוא בא למעט?

לפי שמצינו במקבל את הדם, שעומד בצפון ומקבל את הדם בצפון, ואם עמד המקבל בדרום והושיט ידו וקיבל את הדם בצפון הרי הוא פסול. אם כן, יכול אף זה השוחט שעמד בדרום ובאמצעות סכין ארוכה שחט בצפון, כן, שתהיה שחיטתו פסולה כמקבל שעמד בדרום וקיבל בצפון, תלמוד לומר "ושחט אותו", לומר לך: אותו, הקרבן עצמו הוא זה שצריך לעמוד בשעת השחיטה בצפון, ולא השוחט צריך להיות עומד בצפון.

אלא תרצינן תירוצא אחרינא, דלהכי איצטריך "אותו" בשעיר נשיא, ללמדנו: אותו אתה שוחט בצפון ואין אתה צריך למלוך בן עוף בצפון.

כי סלקא דעתך אמינא ליתי למליקת בן עוף בצפון בקל וחומר משחיטת בן צאן [עולה] בצפון —

ומה בן צאן, שלא קבע לו כהן לשחיטתו, שהרי שחיטה כשירה גם בזר, קבע לו צפון לשחיטה, בן עוף, החמור ממנו, שקבע לו כהן למליקתו, אינו דין שקבע לו

אמר ליה מר זוטרא, ברית דרב מרי, לרבינא: ולרבי יהודה מי ניחא? והרי לרבי יהודה נמי תיקשי אמאי איצטריך "אותו" למעט שעיר נחשון, והרי מאי דאיתרבי שעיר נחשון [לסמיכה] איתרבי, מאי דלא איתרבי לא איתרבי, ומהיכי תיתי לומר דאילולי מיעוטא ד"אותו" היה שעיר נחשון טעון צפון?!

וכי תימא, אי לא מיעטיה קרא לשעיר נחשון מדין צפון, הוה אמינא — תיתי שחיטת צפון בשעיר נחשון בבנין אב מחטאת רגילה, לא מצית אמרת הכי, כי אם שעיר נחשון הוא בכלל חטאת רגילה לגבי דין צפון, אמאי איצטריך לרבנותו לסמיכה, ותיקשי — סמיכה גופה בשעיר נחשון לישתוק קרא מיניה, ואנא ידענא שחייב לסמוך כבחטאת רגילה, ותיתי לסמיכה בשעיר נחשון בבנין אב מחטאת רגילה?

אלא, בהכרח, הא דאיצטריך לרבי יהודה לריבויי לסמיכה ולא יליף בבנין אב, הוא משום דהוראת שעה מהוראת דורות לא ילפינן, ואם כן הכא נמי ביחס לדין צפון, נימא דקדשי שעה מדורות לא ילפינן, והדרא קושיין לדוכתיה, אמאי איצטריך למיעוטי מ"אותו" שאין שעיר נחשון טעון צפון?

ותרצינן תירוצא אחרינא: אלא, להכי איצטריך "אותו" למעוטי — "אותו", את השעיר אתה מעמיד בשעת שחיטה בצפון, ואין השוחט עצמו צריך להיות עומד בצפון; אלא יכול לעמוד בדרום, ולשחוט את השעיר, העומד בצפון, באמצעות סכין ארוכה.

ומקשינן: האי דינא שהשוחט אינו צריך

צפון למליקה!?

ולהכי איצטריך "אותו" בשעיר הנשיא לאפוקי למליקת בן עוף מצפון.

ופרכינן לקל וחומר: מה לבן צאן, שהוא חמור יותר, שכן קבע לו כלי, סכין לשחיטה וכן מזרק לקבלת הדם, תאמר בבן עוף, שאין בו כלי, לא בשחיטתו ולא בזריקת דמו, הילכך לא תיתי בקל וחומר שתהיה מליקתו בצפון. ושוב הדרא קושיא לדוכתיה למאי איצטריך מיעוטא ד"אותו".

ומתצינן תירוצא אחרינא: אלא, "אותו" הכי ממעטינן: את שעיר הנשיא, אתה שוחט בצפון, ואין אתה שוחט קרבן פסח בצפון!

ופרכינן: הא דאין פסח טעון צפון לא מ"אותו" ממעטינן, אלא מדרכי אליעזר בן יעקב נפקא.

דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: יכול יהא הפסח טעון צפון.

ודין הוא שיהא הפסח טעון צפון משום חומרנו — ומה עולה, שהיא קלה הימנו, שלא קבע לה הכתוב זמן בשחיטתה, קבע לה צפון. פסח החמור, שקבע לו זמן לשחיטתו, בי"ד בניסן אחר חצות, אינו דין שקבע לו צפון!

איכא למפרך לקל וחומר: מה לעולה, שהיא חמורה מקרבן פסח, שכן היא מוקטרת כליל למזבח, תאמר בפסח שנאכל למנוייו, ולפיכך דין הוא שלא יהיה טעון צפון.

וכי תימא, דנילף בקל וחומר מחטאת, שאינה מוקטרת כליל, אלא נאכלת לכהנים, ואין לה זמן קבוע, וטעונה צפון וקל וחומר

לפסח שחמור מחטאת בכך שיש לו זמן קבוע, שיהיה טעון צפון.

אכתי איכא למיפרך לקל וחומר מחטאת: מה לחטאת שיש בה חומרא שאין בקרבן פסח, שכן החטאת מכפרת על חיבי כריתות, שעברו בשגגה על עבירה שחייבים על זדונה כרת, תאמר בפסח שאינו מכפר!?

וכי תימא דנילף קל וחומר מאשם, שאינו בא לכפר על חיבי כריתות, ואין לו זמן קבוע וטעון צפון, וקל וחומר לפסח שיש לו זמן קבוע שיהיה טעון צפון.

אכתי איכא למיפרך: מה לאשם, שכן הוא קדשי קדשים, והרי הוא חמור מפסח שאינו אלא קדשים קלים.

וכי תימא דאיכא למילף בצד השוה מכולהו [מעולה מחטאת ומאשם] שהצד השוה שבהן שטעונין צפון אף אני אביא פסח שטעון צפון, איכא נמי למיפרך: מה לצד השוה שבכולהו, שכן כולם הם קדשי קדשים תאמר בפסח שהוא קל מהם, שהרי הוא קדשים קלים בלבד.

וכיון שהתבאר מדברי רבי אליעזר בן יעקב שאין מקום ללמוד לא בקל וחומר ולא במה הצד לפסח שיהיה טעון צפון, הדרא קושיין, אמאי איצטריך למיעוטא ד"אותו" דכתיב בשעיר חטאת של הנשיא, דהא לפסח אין הוה אמינא שיהיה טעון צפון!?

ומשנינן: אלא, לעולם, אתי האי מיעוטא ד"אותו" האמור בשעיר הנשיא כדקאמרינן מעיקרא — "אותו" השעיר צריך לעמוד בצפון, ואין השוחט צריך לעמוד בצפון.

ודקא קשיא לך דההוא לימודא מדרכי אחייה

מעשה עריכה.

ותמהינן: והא אמרת לעיל: מה אפייה מיוחדת, שהיא מעשה יחיד, וחייבין עליה בפני עצמה, וכיצד נאמר כאן שחייבים על האפייה שתיים.⁽¹⁾

ומשנינן: לא קשיא. יש אפיה שהוא מתחייב בה שתיים, דהיינו גם על העריכה, ויש שחייב עליה בפני עצמה, הא שחייב עליה לבד מדובר, באופן דעריך הוא, ואפה הוא, ומכיון שעשה את שני המעשים וכבר נתחייב על העריכה קודם לכן, אין מחייבים אותו באפיה בשנית גם על העריכה.

והא, שחייב על האפיה שתיים, מדובר באופן דעריך חבריה, ויהיב ליה ונתנה לו כשהיא ערוכה, והלך הוא ואפה, ובאופן זה הוא מתחייב שתיים באפיה כי האפיה כוללת גם עריכה.⁽²⁾

תנו רבנן: בכור, שאחזו דם, שהוא חולי הנגרם מרובי הדם,⁽³⁾ ורפואתו היא שצריך להקזו ממנו דם, נחלקו בדינו כמה תנאים:

מקזיזין לו את הדם במקום שאין עושין בו מום, דהיינו בכל מקום בגופו, כי לאחר מכן

נפקא, ויליף לה מ"אותו" האמור בקרבן עולה, תריץ, דרבי אחייה לאו למעוטיה שוחט בצפון הוא דאתא, שהשוחט בצפון איתמעט מ"אותו" האמור בשעיר החטאת של נשיא. אלא, הכי קאמר: הא דכתיב "אותו" בשחיתת העולה בצפון בא הכתוב ללמדנו כי אין השוחט חייב לעמוד בצפון אבל מקבל הדם כן חייב לעמוד בצפון.

ותמהינן: הא דמקבל הדם צריך לעמוד בצפון ילפינן לה מ"ולקח", דדרשינן לו יקה, ומהתם נפקא שצריך המקבל לקחת את עצמו לצפון, ולא ממיעוטא ד"אותו" האמור בעולה!?

ומשנינן: הך דרשה ד"לקח — ולקח" לא משמע ליה לרבי אחייה, הילכך יליף לה מהא דאיצטריך מיעוטא ד"אותו" בעולה שאין השוחט חייב לעמוד בצפון, ללמדנו שהמקבל כן צריך לעמוד בצפון.

שנינו במשנה: וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה של המנחה המחומצת.

אמר רב פפא: אפאה למנחה כשהיא חמץ לוקה שתיים — אחת על עריכתה, ואחת על אפייתה, מכיון שבמעשה האפיה יש גם

2. הביאור הוא על פי פשיטות דברי רש"י, אך ראה עוד ברבינו גרשום ובשיטמ"ק [אות יט].

3. רש"י [בעמוד ב'] שכשאחזו דם, כיון שיש חשש שמא הוא ימות, אין לך בעל מום גדול מזה. והגרי"ז בכתביו התקשה בדברי רש"י מהיכן לנו להגדיר דבר כזה כמום.

והגרי"ז מגדיר בכור שאחזו דם, שהוא חולה, שפסול לקרבן כיון שאינו לרצון, אבל אינו נקרא בשם בעל מום. [ולכן גם אין נפקעת

1. הגרי"ז בכתביו מבאר שבדברי הגמרא לעיל למדנו שמתחייב על כל מעשה ומעשה, וכאן בא רב פפא להוסיף וללמד שבעושה את שתי המעשים בבת אחת הוא מתחייב שתיים.

ואמנם הגרי"ז מתקשה בביאור קושית הגמרא "והא אמרת מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה יחיד", והלא זהו עיקר דבריו של רב פפא, שכיון שהוא עושה שתיים כאחד, הוא חייב שתיים.

יבואו להערים ולהקזו אפילו בלא אחזו דם כדי להתירו באכילה.

רבי שמעון אומר: אף נשחט על אותו מום ב-11-ב שנעשה בו על ידי ההקזה.⁽⁵⁾

רבי יהודה אומר: אפילו מת הבכור באם לא יקזו ממנו — אין מקיזין לו! רבי יהודה סובר כרבי מאיר שאסור להקזו במקום שעושה בו מום, ולכן חושש רבי יהודה שאם יהיה מותר להקזו לצורך הצלת הבכור, ואפילו בלי לעשות מום מתוך שאדם בהול על ממונו יבוא להקזו גם במקום שעושה מום.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הכל מודים, דהיינו כל התנאים שנחלקו אם מטילין מום נוסף בבכור שהוא כבר בעל

הוא מבריא ואין מקיזין לו את הדם במקום שעושים בו מום. דהיינו באזנו ובעינו, משום שהפגיעה באוזן ובעין נשאת ואינה מבריא, דברי רבי מאיר.⁽⁴⁾

וחכמים אומרים: יקזו אף במקום שעושים בו מום שמכיון שאחזו דם הוא כבר נקרא בעל מום, שהרי אם לא יקזו את דמו הוא ימות. והתירו רבנן להקזו את דמו כדי להצילו, ואפילו אם ההקזה תעשה במקום שעושה בו מום.

ובלבה, שלא ישחוט את הבכור על אותו מום שאירע בו כתוצאה מההקזה, אלא ימתין עד שיפול בו מום אחר, שבכור אינו נאכל בחוץ אלא כשהוא בעל מום, וגזרו חכמים שלא ייהנה מהטלת המום שהותרה לו לצורך הצלת הבכור, כי חששו שמא

בו מום על מנת לשוחטו עליו. ובדבריו מבואר לכאורה שאף לרבי שמעון אין היתר להטיל מום בכונה ממש כדי לשחוט על אותו מום. אך התוספות נחלקו על רש"י, והוכיחו שדברי רבי שמעון הם אפילו במתכוין ממש, כי כאן מדובר באופן שאי אפשר לרפא את הבכור בלי להטיל בו מום וודאי, אבל במקום שיתכן ויש לבכור רפואה אפילו בלי לעשות בו מום, סובר רבי שמעון שמקיזין את דמו אפילו שיתכן שיהיה לו מום, רק שלא בכונה גמורה ולא באופן שזה פסיק רישא.

הרא"ש בבכורות כתב כדברי התוספות, והוסיף שבאופן שאין לו רפואה אלא על ידי הטלת מום, זה עצמו מחשיב אותו כבעל מום גם עכשיו.

והגרי"ז בכתביו מתקשה בסברא זו, כי הרי סוף סוף כעת עדיין אין בו את המום, ומדוע להחשיבו כבעל מום.

ממנו קדושתו, כיון שאין בו מום].

ויש לבאר מדוע לא מותר הבכור באכילה מיד כשאחזו דם, והרי הוא כבר בעל מום אז? וביארו התוס' בבכורות [לר א] שכיון שיש לו רפואה בהקזה, נחשב הדבר למום עובר.

4. **באחיעזר** [ב לה] כתב, שעל אף שגם מום עובר אסור להטיל בבכור, הקזה זו אינה נחשבת אפילו כמום עובר.

וברש"ש [בכורות לג ב] דייק מדברי רש"י שיותר לעשות מום עובר. והקשה, שהרי גם בשעה שנופל בו מום עובר הוא נפסל להקרבה, ומדוע יהא מותר לעשות כן.

ובמנחת חינוך נסתפק אם יש איסור להטיל מום עובר.

5. **רש"י** מפרש שרבי שמעון לטעמיה, הסובר דבר שאין מתכוין מותר, וזה לא נתכוין להטיל